

بسمه تعالی

راهنمای رهاسازی پرندگان در طبیعت

مناسب برای محیط بانان، علاقه‌مندان به بازپروری حیات وحش و سازمان‌های مردم نهاد

گردآورندگان: ایمان ابراهیمی، یاسمین یوسفی، محمدعلی آقاابراهیمی

نکته: این راهنما صرفاً جهت انتقال پرندگان از محل درمان و بازپروری به طبیعت و رهاسازی آنان است و شامل مراحل درمان و بازپروری پرندگان نیست. استفاده از این راهنما در زمانی کاربرد دارد که پرنده به طور کامل درمان شده و مراحل ویژه‌ی بازپروری را طی نموده و سلامت و توانایی پرنده جهت بازگشت به طبیعت توسط دامپزشک حیات وحش تایید گردیده است.

زنده‌گیری، امداد، درمان و بازپروری پرندگان وحشی از جمله موارد تخصصی در حفاظت و مدیریت حیات وحش است که در بسیاری از کشورها از جمله کشور ما همواره با مشکلات و دشواری‌هایی همراه است. یکی از مهم‌ترین موارد در این زمینه، رعایت اصول و استانداردهای رهاسازی و بازگردانی پرندگان درمان شده به طبیعت است. عدم رعایت اصول در این مرحله می‌تواند به راحتی منجر به آسیب دیدگی پرنده و یا رهاسازی ناموفق آن گردد که در نتیجه‌ی آن زمان و هزینه‌ی صرف شده جهت زنده‌گیری و درمان پرنده عملاً به هدر خواهد رفت. در این راهنمای کوتاه، به توضیح مختصر اصول بازگردانی پرندگان به طبیعت در سه مرحله خواهیم پرداخت.

مرحله‌ی اول، پیش از انتقال پرنده برای رهاسازی

در اولین گام ضرورت دارد که پیش از برنامه‌ریزی برای انتقال پرندگان و رهاسازی آن‌ها موارد زیر را مورد بررسی قرار دهید:

- پیش از برنامه‌ریزی برای انتقال پرنده به محل رهاسازی، حتماً از سلامت کامل پرنده اطمینان حاصل کنید. به خاطر داشته باشید که پرندگان چنانچه به طور کامل درمان نشده باشند و سلامت آن‌ها تایید نشده باشد، قادر به ادامه‌ی حیات در طبیعت نیستند و رهاسازی آن‌ها به معنای از بین بردن آن‌ها خواهد بود.
- پرندگان وحشی توانایی ادامه‌ی حیات در محلی که زیستگاه مطلوبشان نیست را ندارند. حتماً پیش از رهاسازی پرندگان، ضمن مشورت با کارشناسان محل مناسب برای رهاسازی پرنده را انتخاب کنید. محل انتخاب شده برای رهاسازی پرنده باید ضمن آنکه شاخص‌های زیستگاه مطلوب پرنده را داشته باشد، در محدوده‌ی پراکنش آن گونه نیز باشد.
- شانس بقای پرندگان درمان شده در طبیعت در صورتی که در همان منطقه‌ای که آسیب دیده و به دام افتاده‌اند رهاسازی شوند به مراتب بیشتر خواهد بود. بنابراین تلاش کنید تا حد امکان به گونه‌ای برنامه‌ریزی کنید که پرنده را در همان منطقه‌ای آزاد نمایید که پرنده در آن زنده‌گیری شده یا به دام افتاده بوده است.
- توجه داشته باشید که اغلب پرندگان در ایران مهاجر هستند. پیش از رهاسازی پرنده باید اطمینان حاصل کنید که زمان رهاسازی، در زمانی از سال است که آن گونه در ایران و در محل رهاسازی حضور دارد. در صورتی که پرنده را در زمان اشتباهی از سال رهاسازی کنید، پرنده اغلب قادر به ادامه‌ی حیات نخواهد بود.

- برای رهاسازی پرندگان به گونه‌ای برنامه ریزی کنید که پرندگان در زمانی از شبانه روز که ابتدای اوج فعالیت آن‌ها در طبیعت است رهاسازی شوند. به طور مثال بهتر است جغدها در ساعات ابتدایی شب، پرندگان شکاری روز فعال در ساعات میانی صبح و پرندگان آبی از جمله اغلب مرغابی‌ها در ابتدای طلوع صبح رهاسازی شوند.
- در زمان انتخاب روز رهاسازی، حتما وضعیت آب و هوا را در آن روز و روزهای آتی بررسی نمایید. از رهاسازی پرندگان در روزهایی که بارانی است و یا شدت باد زیاد است خودداری کنید و تا حد امکان پرنده را در روزی رهاسازی کنید که تا چند روز پس از آن نیز وضعیت آب و هوا نامساعد نخواهد بود.
- به گونه‌ای برنامه ریزی کنید که چند ساعت پیش از انتقال به اندازه کافی غذا و آب در اختیار پرنده قرار گرفته باشد. بهتر است وعده‌ی غذایی پیش از رهاسازی به گونه‌ای انتخاب شود که تا حد امکان هضم آن راحت باشد. توجه داشته باشید که نباید غذاهای دقایقی قبل از انتقال پرنده یا در حین انتقال پرنده باشد.
- برای رهاسازی منطقه‌ای را انتخاب کنید که فاصله‌ی مناسبی از سکونتگاه‌های انسانی، جاده‌ها و اتوبان‌ها، توربین‌های بادی و محل‌های دپوی زباله دارد.
- در صورتی که پرنده نابالغ است، بهتر است زمان رهاسازی را به گونه‌ای انتخاب کنید که همزمان با خروج طبیعی نابالغین گونه‌های مشابه از لانه‌ها در آن منطقه باشد. همچنین بهتر است پرنده در زمانی از سال که پرندگان منطقه در حال جفت‌یابی هستند رهاسازی نشود و پیش یا پس از این بازه‌ی زمانی به طبیعت بازگردد.

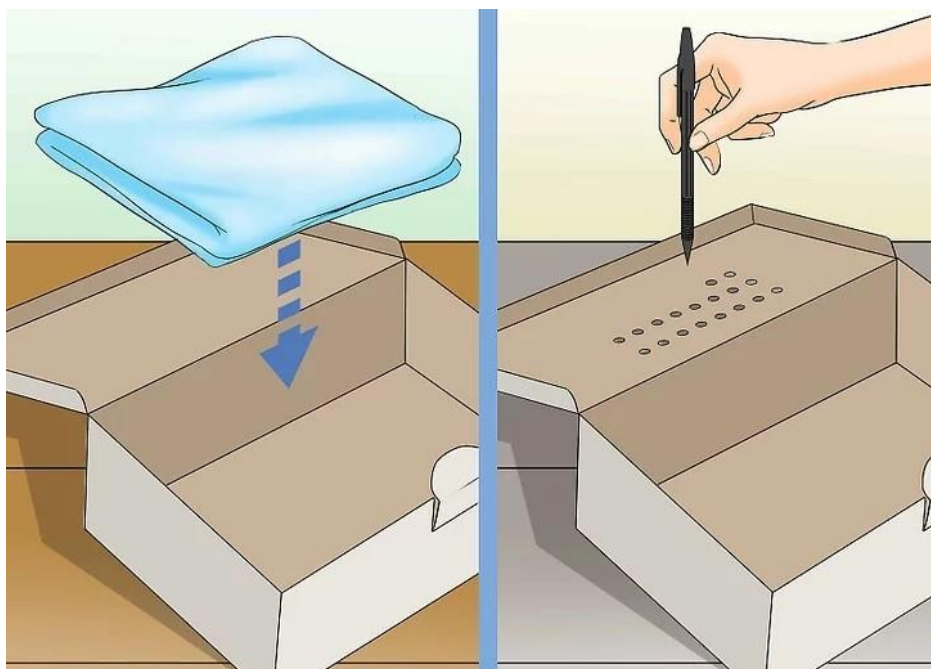
مرحله‌ی دوم، انتقال پرنده از محل نگهداری به محل رهاسازی

پس از آنکه با در نظر گرفتن اصول و استانداردهای گفته شده، بهترین زمان و مناسب‌ترین مکان را برای رهاسازی پرنده انتخاب نمودید، ضروری است برای انتقال پرنده از محل نگهداری به محل در نظر گرفته شده برای رهاسازی به موارد زیر توجه نمایید:

- انتقال پرنده از مکان درمان و تیمار تا مکان رهاسازی، حتما باید در یک کارتن ضخیم و یا جعبه‌ای مانند کارتن با جنس چوب انجام گیرد. بسیار مهم است که کارتن یا جعبه‌ی انتخاب شده برای انتقال پرنده، در ابعادی باشد که پرنده به راحتی در آن قرار گرفته و بنشیند اما به اندازه‌ی بزرگ نباشد که پرنده بتواند در آن بال‌های خود را تماما باز کرده و یا پرش‌هایی انجام دهد.

- کارتن یا جعبه‌ی انتخاب شده نباید از جنس فلز، کارتن پلاست و یا پلاستیک باشد. وجود چند سوراخ در کارتن یا جعبه برای تنفس کفایت میکند و حتی المقدور درون جعبه باید تاریک بماند. فراموش نکنید که بدترین ابزار برای جا به جایی پرنده در زمان رهاسازی، قفس‌های پرنده‌ی رایج در بازار است.

- کف کارتن یا جعبه‌ای که برای حمل پرنده تا محل رهاسازی استفاده میشود حتما باید وسایلی قرار گیرد که از لیز خوردن پرنده جلوگیری شود و پرنده بتواند با چنگال‌های خود تعادل خود را حفظ کند. استفاده از چوب گرد، موکت و چمن مصنوعی به این منظور پیشنهاد میشود.

- به منظور رهاسازی، باید نزدیک‌ترین مکانی که امکان رهاسازی پرنده وجود دارد (با در نظر گرفتن شرایط گفته شده برای انتخاب مکان رهاسازی) انتخاب شود. چنانچه به ناچار از محل نگهداری پرنده تا محل رهاسازی بیش از ۲ الی ۳ ساعت پرنده در کارتن و جعبه قرار گرفته است، بهتر است پیش از رهاسازی پرنده در مکان دیگری در نزدیکی محل رهاسازی به مدت ۱ الی چند روز نگهداری شده و سپس رهاسازی شود. در مجموع بهتر است پرنده پس از چند ساعت حضور در جعبه، مستقیماً رهاسازی نشود.
- در زمان حمل پرندگان و پیش از رهاسازی آنان، حتی الامکان از تماس چشمی با پرندگان خودداری کنید و این نکته را به دیگر همراهان نیز یادآور شوید. تماس چشمی منجر به افزایش استرس پرندگان خواهد شد.
- در زمان انتقال جعبه‌ای که پرنده در آن قرار گرفته است، حتماً دقت کنید که جعبه در قسمتی از اتومبیل قرار گیرد که کف آن کاملاً صاف و بدون زاویه باشد. جعبه را به نحوی در اتومبیل قرار دهید که تا حد امکان فیکس بوده و تکان کمتری بخورد.
- از قرار دادن جعبه‌ی حمل پرنده در قسمتی از اتومبیل که تهویه‌ی هوا وجود ندارد (صندوق عقب) خودداری نمایید.

- بال بال زدن بیش از حد پرندگان در جعبه، نفس نفس زدن آنان و آویزان نگه داشتن بال‌ها می‌تواند نشان از استرس بالای پرندگان در زمان انتقال باشد. چنانچه با هرکدام از این موارد مواجه شدید، بهتر است اتومبیل را متوقف کرده و از قرارگیری درست جعبه، سلامت پرنده و تهویه‌ی مناسب هوا اطمینان حاصل کنید. در حین بررسی موارد و برطرف نمودن مشکلات، سکوت را به طور کامل رعایت کرده و از تجمع افراد در نزدیکی جعبه خودداری کنید.
- در زمان حضور جعبه‌ی حمل پرنده در اتومبیل، از گذاشتن موسیقی با صدای بلند تا حد امکان خودداری نمایید. در اتومبیل با صدای آهسته صحبت کنید. بهتر است یک اتومبیل پرندگان را حمل کرده و افراد همراه، در اتومبیل دیگری حضور داشته باشند.
- در زمانی که قصد رهاسازی چند پرنده را دارید، تا حد امکان هر پرنده را در جعبه‌ای جداگانه قرار دهید. اگر با محدودیت جعبه و فضای اتومبیل مواجه بودید، پرندگانی که از یک گونه هستند را در یک جعبه قرار دهید و از کنار هم قرار دادن پرندگان از گونه‌های مختلف خودداری کنید. توجه داشته باشید که برخی از پرندگان از جمله جغدها ممکن است نسبت به حضور پرنده‌ای از گونه‌ی خودشان هم واکنش نشان دهند.

مرحله‌ی سوم، رهاسازی پرندگان

پس از انتقال پرندگان از محل نگهداری به محل انتخاب شده برای بازگردانی آن‌ها به طبیعت و در مرحله‌ی رهاسازی، رعایت نکات زیر ضروری است:

- افرادی که در زمان انتقال و رهاسازی پرندگان حضور دارند، حتی الامکان از پوشیدن لباس‌های با طیف رنگی قرمز-نارنجی خودداری کنند. همچنین بهتر است طرح و عکس حیوانات دیگر روی لباس آنان وجود نداشته باشد.
- برای رهاسازی پرندگان کافی است که کارتن را بر روی زمین قرار دهید و درب آن را باز کرده و دور شوید. به هیچ عنوان پرنده را با دست یا ابزار دیگر از کارتن خارج نکنید و پرندگان را به هوا پرتاب نکنید. در زمان رهاسازی ضروری است که پرنده خود از کارتن خارج شود و افراد حاضر مداخله‌ای در این مرحله انجام ندهند (البته در مورد برخی از پرندگان مانند بادخورک استثنا وجود دارد و باید مداخله‌ی کوچکی برای پرواز پرنده انجام گیرد).

- بهتر است در زمانی رهاسازی تا حد امکان افراد کمی حضور داشته باشند. چنانچه افراد علاقه‌مند و یا خبرنگاران را با خود همراه برده‌اید، حتما باید افراد را هدایت کنید که پیش از رهاسازی از جعبه تا حد امکان فاصله بگیرند (حداقل ۱۵ متر) و همه در نزدیکی هم و در یک سمت مخالف درب خروج جعبه بایستند. به افراد یادآور شوید که از پیش از زمان باز شدن درب خروج جعبه تا زمان شدن پرنده سکوت را کاملا رعایت کنند.

- بسیاری از پرندگان پس از خروج از جعبه، برای دقایقی که ممکن است به طول انجامد در مکانی نزدیک به جعبه نشسته و محیط اطراف را بررسی کرده و بال و پر خود را مرتب می‌کنند. اکیدا به هیچ عنوان در این زمان نزدیک به پرنده نشوید و با صدا و حرکات مختلف پرنده را مجبور به پرواز نکنید. بهتر است پیش از رهاسازی این نکته را به همراهان نیز یادآور شوید.